

Krusboda ett helt nytt sätt att bo!

Om hur man genom utformningen kan påverka det sociala livet i ett bostadsområde.

Johanna Ronnheden
Kandidatarbete vid institutionen för stad och land vt 2008
Bachelor thesis at the department of urban and rural development

Kandidatarbeten vid institutionen för stad och land VT 2008

EX0285. Kandidatarbete i landskapsplanering på landskapsarkitektprogrammet.

© Johanna Ronnheden

Title in english: How to affect the social life of a residential area with design.

Handledare: Tuula Eriksson, institutionen för stad och land

Examinator: Per Berg, institutionen för stad och land

Online publication of this work: <http://epsilon.slu.se/>

1. INLEDNING	s 4
1.1. SYFTE	
1.2. FRÅGESTÄLLNINGAR	
1.3. METOD	
2. TEORETISK BAKGRUND- JAN GEHLS TEORIER OM LIVET I ETT BOSTADSOMRÅDE	s 5
3. KORT BAKGRUND OCH FAKTA ANGÅENDE KRUSBODA	s 7
4. RESULTAT AV UNDERSÖKNING BASERAT PÅ INTERVJUER OCH JAN GEHLS TEORIER	s 8
4.1. NÖDVÄNDIGA, FRIVILLIGA OCH SOCIALA AKTIVITETER	
4.2. HUR DE EGNA UTEPLATSERNA ANVÄNDS	
4.3. GRANNKONTAKTEN	
4.4. UTEMILJÖN	
4.5. DET GEMENSAMMA ÄGANDET	
4.6. TRYGGHET	
5. SLUTSATSER	s 10
6. DISKUSSION	s 10
7. REFERENSER	s 11
8. BILAGOR	s 12-20

1. INLEDNING

I ett bostadsområde möts mängder av skilda krav och behov och det är därför på många sätt komplext. Boendesituationen innebär både för- och nackdelar som är intressanta att studera och värda att belysa. Vid sidan om behov av samvaro finns även krav på avskildhet. I området Krusboda byggdes i början av sjuttioalet en mängd nya bostäder med en tanke om att kunna påverka de boendes liv genom att de möts. Arkitekten Åke Jansson planerade området utifrån en tydlig vision om gemenskap och möten mellan människor i olika åldrar. Eftersom jag växte upp i Krusboda känner jag området väl och kan utifrån egen erfarenhet säga att det sociala livet minskat betydligt sedan jag var barn. Vad förändringen kan bero på återkommer jag till senare i arbetet. En man som delar Åke Janssons tankar kring livet i ett bostadsområde är den danske arkitekten Jan Gehl, vars teorier om ämnet jag har studerat. Något jag återkommit till under arbetets gång är frågan om huruvida grannkontakt är något som till varje pris bör eftersträvas.

1.1. SYFTE

Syftet med det här arbetet är att studera om och hur man med utemiljöns utformning kan påverka det sociala livet i ett bostadsområde.

1.2. FRÅGESTÄLLNINGAR

Finns likheter i Krusboda med Gehls idealmodell av ett bostadsområde?

Finns förutsättningar i Krusboda för att realisera Gehls idealmodell? Har de förutsättningarna förändrats sedan sjuttioalet?

Vad finns det för förutsättningar för nödvändiga, frivilliga och sociala aktiviteter i Krusboda?

Hur ser de boende på det privata respektive det offentliga/gemensamma och övergången däremellan?

Vad har man för syn på uteplatsen på husets fram- respektive baksida, med avseende på kontakt/avskildhet och utsikt/insyn?

Hur ser man på grannskap, har den synen förändrats sedan Krusboda byggdes?

Vad finns det för mötesmöjligheter och kontaktmönster i området, hur och var träffar man sina grannar?

Vad anser de boende om Krusbodas utformning, är utformningen viktig för dem?

Saknar de boende något som skulle påverka de nödvändiga, frivilliga och sociala aktiviteterna?

Upplever de boende Krusboda som tryggt, med avseende på brottslighet och trafik?

1.3. METOD

Arbetet bygger på både teoretisk och empirisk grund. Teorin bygger på Jan Gehls forskning inom området.

För att testa Gehls teorier utifrån vad boende själva tänker om sin utemiljö har intervjuer gjorts i bostadsområdet Krusboda i Tyresö kommun. Sammanlagt åtta intervjuer gjordes under april och början av maj, varav en djupintervju med Lars Kindstedt, boende i området sedan byggnationen och medlem i Krusboda anläggnings-samfällighets styrelse. Den kompletterades med sju kortare intervjuer som alla utgick från samma frågor.¹

Intervjuerna genomfördes via dörknackning, efter middagstid mitt i veckan för att så många som möjligt skulle vara anträffbara.

Via Tyresö kommun nådde jag kommunens dåvarande ombud gällande Krusboda, Åge Holmen som jag har intervjuat om processen kring bygget. Information om när Krusboda planerades, marknadsfördes och byggdes har inhämtats via Tyresö kommunbibliotek.

Bebyggelsen i Krusboda består av radhus, atriumhus och friliggande villor. Jag har valt att fokusera på radhusområdet.

¹ Se bilaga 1.

2. TEORETISK BAKGRUND- JAN GEHL'S TEORIER OM LIVET I ETT BOSTADSOMRÅDE²

Enligt Jan Gehl finns tre kategorier av utomhusaktiviteter som förekommer i ett bostadsområde. De består dels av **nödvändiga aktiviteter**, till exempel att gå till affären eller arbetet, dels av **valfria aktiviteter** som exempelvis barns lek, och dels av **sociala aktiviteter**. De sociala aktiviteterna kan vara passiva och måste inte innebära ett direkt deltagande, men förutsätter alltid att det finns andra människor på en plats. De påverkas alltså direkt av att nödvändiga och valfria aktiviteter äger rum. Det finns oftast ingen tydlig gräns mellan de tre aktivitetstyperna. En promenad i rekreativ mening kan leda till affären och då även vara en nödvändig aktivitet. Tas en omväg förbi en vän eller möter man bekanta i affären så är aktiviteten även av social natur.

Dessa tre aktiviteter har en utgångspunkt i de mer elementära aktiviteterna att gå, stå, sitta, se, höra och tala. Gehl anser att en utemiljö med goda förutsättningar för dessa elementära aktiviteter besitter en stark kvalitet. Enkla möten är en förutsättning för att mer omfattande sociala aktiviteter ska äga rum. Gehl utgår från att vi har ett behov av kontakt. Att vi behöver ha möjlighet att vistas bland, att se, höra och uppleva andra människor. Att det finns ett socialt liv i ett bostadsområde gör att gränsen mellan isolering och kontakt suddas ut, som Gehl uttrycker det.

Kortvariga kontakter kan man planera för genom att ge bra förutsättningar för mänskliga möten, men de är inte tillräckliga. Det är viktigt att även långvariga aktiviteter äger rum för att befolka en yta under längre tid och bilda förutsättningar för andra aktiviteter. Välplacerade och bekväma sittplatser är en förutsättning för mer långvariga aktiviteter eftersom det i sin tur ger möjlighet till andra sysslor som att läsa, njuta av solen eller titta på andra människor. För att barn och unga ska vilja vistas utomhus en längre tid krävs fler förutsättningar som till exempel bra lekmöjligheter, medan äldre är i större behov av bekvämlighet i form av bra sittplatser.

Gehl beskriver några förutsättningar som underlättar för ett socialt liv i ett bostadsområde. Det bör vara en lätt och okomplicerad förbindelse mellan ute och inne, finnas bra uppehållsplatser direkt framför huset och även något att ägna sig åt direkt framför huset.

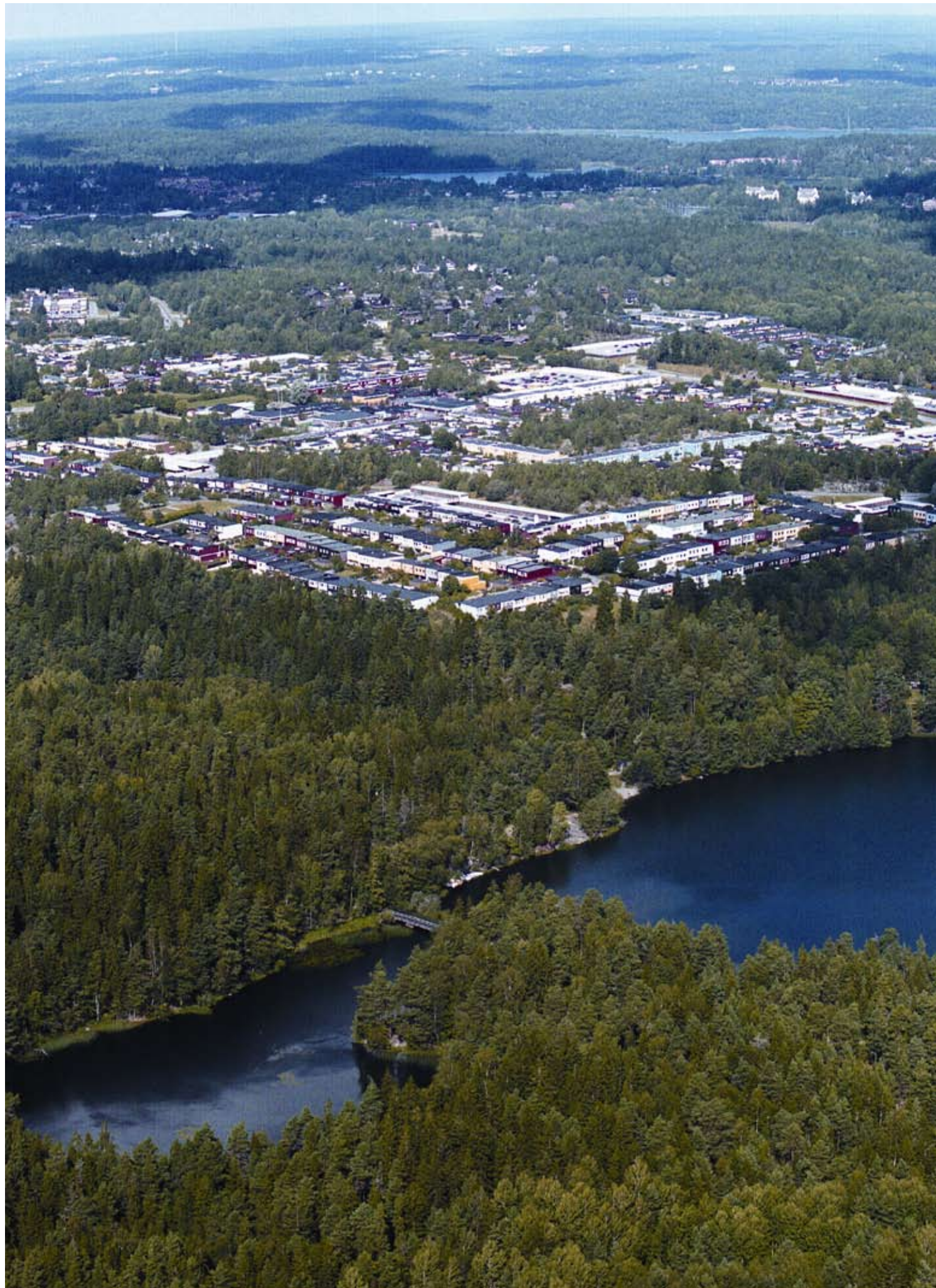
Bra uppehållsmöjligheter i direkt anknytning till bostaden har enligt Gehl en avgörande roll för utomhuslivet eftersom det är den mest naturliga platsen att vara utomhus. Det kan handla om en bekväm sittplats eller en halvprivat uteplats i anslutning till den offentliga ytan. Många samtal sker där det finns något att stödja sig mot, en sådan plats kan utgöras av ett lågt staket kring en uteplats. En egen uteplats kan fungera som en förlängning av bostaden. Möjligheten finns att till exempel äta utomhus, sitta och läsa eller ordna i rabatten. Det finns därmed en anledning att vistas ute en längre tid. För att uteplatsen ska fungera på det sättet bör det vara enkelt att ta sig ut från bostaden enligt Gehl. Uteplatsen och golvet inomhus bör vara i samma plan och ytorna bör ses som lika viktiga.

Gehl förespråkar en uppdelning av utemiljön mellan privat och offentligt, och en tydlig gradvis övergång däremellan. Ytan som angränsar till ens bostad och tomt känns mer bekväm. Gehl menar att indelningen ökar känslan av att ha ett territorium, att känna trygghet och tillhörighet. Man vet vilka som hör hemma i området. Det är en grund till social kontroll som i sin tur kan leda till en känsla av kollektivt ansvar och därigenom skydda mot vandalism och kriminalitet. Att känna sig trygg mot fara i form av både kriminalitet och trafik har stor inverkan på de valfria, rekreativa och sociala aktiviteterna.

Man kan enligt Gehl planera för möten genom att leda människor in i samma aktivitetsmönster och därmed "tvinga" dem att mötas. I områden där parkeringsplatser inte finns direkt vid bostaden promenerar man sista biten hem genom en gemensam yta och stöter på så vis på varandra.

Bilen har enligt Gehl stor påverkan på det sociala livet i ett bostadsområde. Färdas man i bil är man inte identifierbar på samma sätt som när man går till fots. Oljudet från bilar stör möjligheten till normala samtal och det höga tempot bilen innebär har en negativ inverkan på det sociala livet.

Gehl beskriver livet mellan husen som en självförstärkande process. Små delaktiviteter leder till en större och mer komplex aktivitet än summan av de små tillsammans. Små händelser stimulerar till större eftersom vi människor inspireras av varandra och av vad vi ägnar oss åt. Att kunna se andra människor och vad de har för sig från sin bostad är därför positivt för ett levande bostadsområde. Aktivitet föder aktivitet enligt Gehl, så målet är att integrera och samla människor och aktiviteter.

Radhusområdet i Krusboda med sjön Tyresö Flaten och Tyresta naturreservats början i förgrunden. Fotograf Hans Saxinger.

3. KORT BAKGRUND OCH FAKTA ANGÅENDE KRUSBODA

Sedan andra världskriget och fram till sextiotalet råder bostadsbrist i Sverige och i Stockholm börjar man få ont om plats att bygga på.³ I Tyresö kommun två mil söder om Stockholm planerar man för att bygga ett stort småhusområde i kommunens sydöstra del som för närvarande är täckt av skog. Området kommer att bestå av 1400 nya bostäder⁴ och med dess långa rader av småhus tillhör de en ofta bortglömd del av miljonprogrammet. Målet var att det nya bostadsområdet i så stor grad som möjligt skulle vara självförsörjande vad det gäller skolor, förskolor och affärer, Krusboda skulle bli ett samhälle i samhället.⁵ Det var även ett steg i att göra upp med förortskritiken som i Tyresö hade varit hård mot de nya höghusområdena byggda under sextiotalet.⁶ Krusboda marknadsfördes som en villastad, ett litet samhälle för den som vill bo i eget hus. I en reklambroschyr om det kommande bostadsområdet ligger mycket fokus på barn och äldre, och hur viktig kontakten är mellan människor i olika åldrar. Vikten betonas av ett eget hus med närhet till naturen, fritt från bilar.⁷

*"Stadsplaneringens och arkitekturens viktigaste uppgift är av social natur, det vill säga att konkretisera vår samhörighet och gemenskap och underlätta kontakter människor emellan, att påverka oss till en öppnare, vänligare, hjälpsammare attityd och göra oss medvetna om vårt beroende av andra."*⁸

Så citeras arkitekten Åke Jansson, berättande sin vision om bostadsområdet han planerade. Arkitektens tankar med utformningen var att ha en tydlig kontakt mellan bostaden och utemiljön som skulle bli en "stimulerande mötesplats för barn och äldre".⁹ Området skulle vara trafikseparerat, dels av säkerhetsskäl men även för att avståndet mellan bil och bostad skulle underlätta kontakter mellan de boende. Målet var enligt Åke Jansson att "bryta den isolering med de kringboende, som lätt uppstår med en allför bekväm kontakt mellan bil och bostad".¹⁰ Krusboda kom att bestå av tre hustyper; radhus, atriumhus och friliggande villor. Radhusområdet består av långa längor av hus som med jämna mellanrum grupperas kring ett gemensamt torg, som enligt arkitekten skulle fungera som en attraktiv och stimulerande mötesplats.¹¹ Varje hus har två uteplatser, en mindre på framsidan mot torget och en större på baksidan av huset. På husens baksida bildar uteplatserna en sluten grönyta. Trots att den uteplatsen till viss del är i direkt anslutning till grannarnas uteplatser är den mer privat än framsidans. Den mindre uteplatsen på framsidan fungerar som en privat/halvprivat yta eftersom den har en uppenbar kontakt med torget. I bostaden ligger köket och framförallt matplatsen placerade mot uteplatsen. Med den extra köksdörr som finns leder två dörrar ut inom ett avstånd på några meter.

Hela området är trafikseparerat och i princip bilfritt. Krusboda är omgivet av skog, och i området bryter skogsklädda bergskullar av de annars raka huslängorna. Inom området finns en livsmedelsaffär, en frisör, en låg- och mellanstadieskola, ett antal förskolor och en gemensamt ägd pool och bastu.

Trots att man haft det motsatta som målsättning så kom de nyinflyttade att bestå av en relativt homogen grupp. För att ha möjlighet att flytta in under första etappen skulle man vara bostadssparare hos Länssparbankens eller Stockholms sparbank.¹² Det krävdes även en relativt hög kontantinsats, vilket påverkade befolkningsstrukturen.¹³ Någon har kallat Krusboda för "Sossarnas Djursholm" berättar en av mina intervjuade. Området var alldeles lagom, inte för fint och inte för enkelt.¹⁴ I en artikel om Krusboda ur tidningen Arkitektur får området hård kritik för att skilja ut grupper av människor, de som inte trivdes med den sociala kontakten flyttade helt enkelt ut eftersom det var ett starkt socialt tryck som i princip inte gav någon valfrihet. I samma artikel beskrivs även hur bra grannkontakten fungerade i radhusområdena och hur man hade dans på gatan om sommaren.¹⁵ Visst umgicks man i området. Det dukades långbord till kräftskivor och torgfester. Barnen lekte tillsammans på torget och sprang ut och in hos grannarna.¹⁶ Eftersom alla husen hade utsikt över torget kunde de boende lätt ha uppsikt över sina lekande barn från bostaden eller framsidans uteplats samtidigt som barnen själva hade möjlighet att se om någon annan var ute och lekte.

Krusboda bildade Sveriges största samfällighet och är än idag en av de största. Parkeringsplatser, gångvägar och alla områden för lek och rekreation är gemensamt ägda av de boende¹⁷, där hälften av ansvaret ligger hos kommunen.¹⁸ Radhusområdet är uppdelat i mindre så kallade garagesamfälligheter med egen budget. Förnyelser av utemiljön beslutas om inom garagesamfälligheten. Det är mycket lite vandalism och kriminalitet över huvudtaget i området och möjligen har det gemensamma ägandet en roll i den frågan. Undantaget är garagen, där man har problem med inbrott, besinslangning och däckstölder. Garagens avskärmade läge har inte bara positiva sidor.¹⁹

3 Bratt.

4 Ibid.

5 Intervju, Holmen.

6 Bratt.

7 Informationsbroschyr om Krusboda, se bilaga 3.

8 Bratt.

9 Jansson, 1973, se bilaga 4.

10 Jansson, 1967.

11 Ibid.

12 Informationsbroschyr om Krusboda, se bilaga 3.

13 Lidmar och Lindberg, se bilaga 5.

14 Intervju, Kindstedt.

15 Lidmar och Lindberg, se bilaga 5.

16 Intervju, Kindstedt.

17 Jansson, 1973, se bilaga 4.

18 Intervju, Kindstedt.

19 Ibid.

4. RESULTAT AV UNDERSÖKNING BASERAT PÅ INTERVJUER OCH JAN GEHLS TEORIER

Följande avsnitt bygger på en sammanfattning av vad som framkommit av de åtta intervjuer som gjorts med boende i Krusboda. Ålder och livssituation har liksom tiden de intervjuade bott i området varierat. Både de återkommande gemensamma åsikterna och avvikelserna har ansetts värdefulla för den totala bilden av hur man som boende i Krusboda förhåller sig till sin utemiljö och sina grannar.

4.1. NÖDVÄNDIGA, FRIVILLIGA OCH SOCIALA AKTIVITETER

Promenader nämndes som både rekreativ och nödvändig syssla av samtliga intervjuade personer som bott i området längre än tjugio år. I nödvändig mening promenerar man till mataffären och i rekreativ mening helst i skogen utanför området och på promenadvägarna där. Skogen nämns av alla utom en av samtliga intervjuade som den plats man helst rör sig på. Undantaget var en kvinna som svarade att hon helst går promenader på gångvägarna mellan husen, just för att hon uppskattar närheten till de andra boende.

Det märks en tydlig skillnad i hur man använder de gemensamma torgen beroende på i vilken fas man befinner sig i livet, och framförallt avgörande är om man har små barn. En ung barnfamilj svarade att de använder torget väldigt mycket. Många av de äldre boende nämnde att de använde torget i mycket högre grad när de hade små barn än vad de gör idag. Endast en kvinna vars barn flyttat hemifrån svarade att hon gärna är ute på torget med avsikt att "snacka med grannarna".

4.2. HUR DE EGNA UTEPLATSERNA ANVÄNDS

En kvinna som bott i området i tjugofem år ansåg att hennes tomt har för lite privat yta, och att hon inte längre trivs med att man "hör och ser allt" som hon uttryckte det.

Samtliga intervjuade sätter stort värde på sina uteplatser, och en person berättade att det mest värdefulla för henne är möjligheten att "lätt kunna sätta ut fötterna". Den unga barnfamiljen sätter högt värde på framsidans uteplats eftersom de säger sig ha ett så bra torg och umgås mycket med grannarna. Andra nämnde att baksidan är mer privat och därför mer värdefull för dem.

Uteplatserna används mest till rekreativa sysslor, som att äta ute, sola, vila, läsa och "njuta av livet".

När jag frågade dem om insynen svarade två personer att det inte är något problem utan något som man var medveten om när man flyttade in. De använder framsidan till stor del just för att "få lite kontakt". De flesta verkar inte se insynen som något större problem, jag fick svar som "man vänjer sig vid det" och "lite insyn måste man ju ha". Den nära kontakten mellan offentliga ytan och hemmet beskrivs som både positiv och negativ. En person svarar att hon inte upplever framsidan som ett dugg privat och att det stundtals känns lite för nära till de gemensamma ytorna, men att hon uppskattar att ha utsikt. Barnfamiljen nämnde utsikten i samband med möjligheten att kunna se barnen när de leker på torget.

4.3. GRANNKONTAKTEN

"Prat över staketet" fick jag som svar av två personer när jag frågade vad man har för kontakt med grannarna, medan en annan svarade att när hon var hemma ville hon bara vara ifred. Av de intervjuade har den unga barnfamiljen mest kontakt med sina grannar, både spontant och mer ordnat. De brukar bland annat äta middag på torget tillsammans med sina grannar. Flera av dem som bott i området en längre tid berättade att umgänget på torget har förändrats sedan den tiden då de hade barn hemma, då man umgicks mer frekvent med grannarna. Idag innebär kontakterna för dem mest att man hjälps åt med saker som att titta till huset när någon är bortrest, vara kattvakt eller be om råd om praktiska saker som gäller huset.

Övervägande för samtliga är helt klart de spontana "hälsningskontakterna". Man stöter på grannarna ofta och då huvudsakligen i mataffären, men även på torget och vid bilen.

4.4. UTEMILJÖN

Att grönska gör ett bostadsområde trivsamt svarade samtliga intervjuade, oavsett ålder eller kön. Många sa även att skogen och sjön är de största tillgångarna i Krusboda. En man svarade att uppbyggnaden av området spelar stor roll för honom, och nämnde närheten till skolan och trafiksepareringen. Det kan bli alldeles för varmt och stillastående i området under heta sommandagar berättade en person. De flesta nämnde den positiva delen av klimatet och berättade om hur de använder sina uteplatser beroende på vilken av dem som har morgonsol eller kvällssol, och att det är en tillgång att kunna ha båda. Endast en person nämnde överhuvudtaget husens utseende. Hon tyckte att de var lite väl lådlika, men påpekade även att det blivit bättre med tiden allt eftersom husen har blivit mer individuella.

Flera av de intervjuade saknar en träffpunkt i området. En restaurang, pub eller café efterfrågas.

En person besvarar min fråga med att vad man upplever som trivsamt beror helt på vilken livssituation man befinner sig i, vilket senare bekräftas med att den unga barnfamiljen bara nämnde tillgången på bra lekplatser som viktigt för deras trivsel.

Samtliga intervjuade anser att det finns bra förutsättningar för mindre barn i Krusboda och menar då torgen i första hand. Någon svarar att barnen i senare ålder har varit mycket i skogen och badat både i sjön och i den gemensamma bassängen. Ungdomar är hänvisade till skolgården eller ungdomsgården.

4.5. DET GEMENSAMMA ÄGANDET

Äsikterna skiljer sig åt när det gäller samfälligheten av de gemensamma ytorna. Många säger att det ger en form av gemenskap som följd av gemensamma intressen och ansvar. Man har exempelvis städdagar två gånger om året. Någon svarar att det gemensamma ägandet gör att man anstränger sig lite mer för att försöka vårda området, att man tittar lite extra hur det ser ut. En negativ sida är enligt en av de boende att det tar lång tid innan något händer. Det är för många händer, säger en man, som tycker att det vore bättre om kommunen var ägaren. Han säger att området hålls rent och snyggt av en annan anledning än samfälligheten. När man exempelvis sopar utanför sin tomt så fungerar man som en förebild och startar en sorts god spiral. Han tycker att insynen är positiv på det sättet att det uppmuntrar till att hålla sin tomt fin.

4.6. TRYGGHET

Samtliga intervjuade svarade att de känner sig trygga i Krusboda, trots att vissa samtidigt nämde bilinbrott och bilstölder. Ett återkommande svar var att det finns folk överallt och att det därför alltid är någon som ser. Så känner man också många av sina grannar. Det finns alltid någon som kan se till huset när man är bortrest. Någon svarade att tryggheten är den positiva sidan av insynen, sker ett inbrott så ser någon. En person berättar om tryggheten i att det alltid funnits andra vuxna som kunnat ställa upp när hennes barn var små.

5. SLUTSATSER

Jan Gehls idealmodell av ett bostadsområde bygger på vikten av mänskliga kontakter och en socialt levande utemiljö. Arkitekten Åke Jansson ritade bostadsområdet Krusboda efter liknande målsättning och i utformningen syns många av de medel Gehl förespråkar för mänskliga möten. Det gäller bland annat den gradvisa övergången mellan privat och offentligt, den nära kontakten mellan ute och inne, trafiksepareringen och skalan anpassad till de mänskliga sinnena och klimatet.

Att mataffär, dagis och skola finns nära ger möjligheter för nödvändiga aktiviteter inom området. Sociala aktiviteter underlättas av närheten mellan grannarna och deras uteplatser, möjligheten för både barn och vuxna att umgås på torget och det faktum att området är bilfritt. Förutsättning för frivilliga aktiviteter finns till viss del inom de gemensamma ytorerna men i första hand på de egna uteplatserna.

Att döma av intervjuer och litteratur så umgicks man mer mellan grannarna när området var nybyggt än i dag. Idealen om gemenskap har förändrats sedan sjuttioalet och det visar sig i de sociala mönstrena. De nyinflyttade bildade en relativt homogen grupp med liknande ideal och ekonomi och de flesta av dem var unga barnfamiljer. Man hade säkerligen mycket gemensamt och kanske rådde ett slags nybyggaranda i området.

I vissa delar utnyttjas torget fortfarande på liknande sätt för gemensamma middagar och annat, då främst av familjer med små barn. Barnen verkar vara en bidragande faktor till långvarigt umgänge. Torgen är väl anpassade för barn och blir därigenom även en mötesplats för föräldrarna.

Det framkom av intervjuerna att kortvariga, spontana kontakter tillsammans med att hjälpas åt med små sysslor är de övervägande sociala aktiviteterna. Det är i sig en värdefull kontakt samtidigt som det ger en känsla av att man känner sina grannar. Samtliga intervjuade har uttryckt en känsla av att ständigt ha människor omkring sig och till hands, och verkar uppleva en positiv sida av den nära kontakten. Närheten till andra och därmed insynen är något som man var medveten om när man flyttade till Krusboda. De intervjuade som tycker att insynen är besvärande nämner samtidigt de positiva följderna i form av trygghet. Närheten till grannarna och till viss del utsikten kan bidra till en känsla av ansvar för det gemensamma torget, kanske mer än det faktum att man till viss del äger av ytan.

Idag har möjligheten till avskildhet ökat och därmed kan området kanske möta fler människors behov. På många platser i Krusboda byggs idag framsidans uteplats in med täta plank istället för de låga, glesa staket som ursprungligen fanns där. Den utvecklingen kan komma att påverka den offentliga ytan som blir mer avskärmad. Det måste självklart finnas frihet och möjlighet att förändra sin egen uteplats, och på så sätt kan utvecklingen ses som positivt. Problematiken uppstår när den ursprungliga tanken med området byggs bort.

Det är intressant att endast en person nämnde husens utseende på frågan gällande utemiljöns utformning. Gehl nämner i sin bok "Livet mellem husene" att man ofta identifierar och beskriver sitt område utifrån de aktiviteter som äger rum och inte utseendet²⁰, och det blev i intervjuerna tydligt att andra värden i området uppväger vikten av husens utseende.

Strukturen på de privata, halvprivata och gemensamma ytorerna tycks ge många av de boende en känsla av ett ökat "territorium". Mycket tyder även på att när man befinner sig på sin uteplats upplever och uppskattar man närheten till den gemensamma ytan. Kanske kan det därför ses som att man är med i att befolka torget från sin privata uteplats. Som jag ser det har möjligheterna till avskildhet ökat samtidigt som förutsättningar för kontakt till stor del finns kvar i Krusboda. Enligt Gehl har en socialt levande utemiljö i ett bostadsområde en förmåga att sudda ut gränsen mellan isolering och kontakt²¹. I det tycker jag att hela meningen med att uforma för att människor möts vilar, vikten av att det finns en möjlighet att vistas bland andra människor.

6. DISKUSSION

Metoden för intervjuerna var positiv i och med att jag kunde ställa följdfrågor och få mer utvecklade svar än vid exempelvis en enkätundersökning. Jag nådde en bred grupp boende, både nyinflyttade, kvarboende sedan byggnationen och andra där emellan, vilket var värdefullt. Fler intervjuer hade gett en mer fördjupad bild av området. Det hade varit intressant att följa upp resultaten för att se om svaren följde samma mönster.

Eftersom arkitekten Åke Jansson är bortgången så har jag utgått från skrivna källor, av honom själv och av andra. Det hade varit väldigt intressant att kunna få höra hans tankar kring Krusboda och vad han tänkte i efterhand om han följde upp arbetet.

20 Gehl 2003 s 23.

21 Gehl 2003 s 15.

7. REFERENSER

BÖCKER

Gehl, Jan. 2003. Livet mellem husene. 6:e utgåvan, 1:a upplagan. Köpenhamn, Arkitektens förlag. ISBN 9788774073826

Bratt, Peter. 1989. Tyresö- kulturhistoriska miljöer. Uddevalla, Bohuslänningens Boktryckeri AB. ISBN 91-87006-08-1

Söderlind, Jerker. 2000. Stockholms satelliter : rekordåren 1960-1979. Stockholm, Byggförlaget. ISBN 9179881637

TIDSKRIFTSARTIKLAR

Jansson, Åke. 1973. Krusboda, Arkitektur, vol. 1, s 11-13. Bilaga 3.

Lidmar, Karin och Lindberg, Peter. 1973. Intryck av Krusboda, Arkitektur, vol. 1, s 14-16. Bilaga 4.

ÖVRIGA TEXDOKUMENT

Beskrivning av illustrationsplan.

Åke Jansson Arkitektkontor AB. 1967. Krusbodaområdet, s 4.

Informationsbroschyr om Krusboda.

Byggnads AB Konstruktör. 1967. Krusboda-ett helt nytt sätt att bo! Bilaga 2.

MUNTliga KÄLLOR

Holmen, Åge. Tyresö kommuns ombud och representant när Krusboda byggdes.
Intervju 3 april 2008.

Kindstedt, Lars. Boende i Krusboda, styrelsemedlem i Anläggningssamfälligheten Krusboda.
Intervju 16 april 2008.

Boende i Krusboda, sju hushåll. Personerna i fråga namnges ej.
Intervjuer 6-7 maj 2008.

BILAGOR

Bilaga 1. Frågor som boendeintervjuerna baserades på.

Bilaga 2. Utdrag ur informationsbroschyr utgiven av Byggnads AB Konstruktör.

Bilaga 3. Artikel skriven av Åke Jansson, ur tidskriften Arkitektur.

Bilaga 4. Artikel skriven av Karin Lidmar och Peter Lindberg, ur tidskriften Arkitektur.

Bilaga 5. Foton över Krusboda. Fotograf Johanna Ronnheden.

BILAGA 1

INTERVJUFRÅGOR TILL BOENDE

På vilket sätt använder du utemiljön i ditt bostadsområde? Nödvändiga aktiviteter som tex att gå till affären och/eller frivilliga som tex sitta ute och läsa?

Var är eller rör du dig helst då?

Hur värderar du dina uteplatser?

Upplever du dem olika?

Vad föredrar du att göra när du vistas på dessa uteplatser?

Vad tycker du om insynen/utsikten?

Har du kontakt med dina grannar? I så fall vilken typ av kontakter?

På vilket sätt? (Spontant eller ordnat) Hur ofta?

Brukar du stöta på dina grannar, och i så fall var?

Vad tycker du utgör en trivsamt utemiljö i ditt bostadsområde?

Vad tycker du om form, funktion, utseende, klimat?

Tycker du att utemiljön spelar roll för din boendesituation? I så fall hur?

Finns det något som du saknar i ditt bostadsområde som skulle göra att du ville vistas mer utomhus?
I så fall vad?

Om du har barn och/eller ungdomar- var brukar de leka/vistas?

Anser du det finnas bra förutsättningar för barn och ungdomar att leka/vistas i området?

Tror du att det påverkar boendesituationen att marken är samfälld? I så fall på vilket sätt?

Känner du dig trygg i Krusboda? Varför/ varför inte?

Tyresö Kommunbibliotek

Krusboda ett helt nytt sätt att bo!

En information från
Byggnads AB Konstruktör
för er
som vill bo
i eget hus

Det här är Krusboda - ett levande samhälle som ger service!

Titta på kartan — tänk så nära det är från Krusboda till Stockholm. Bara halvannan mil. Och ändå finns här en levande natur med möjligheter till ett trevligt friluftsliv. Krusboda är villastaden som är en grönskande oas av det slag som blir allt sällsyntare i storstadens stenöken.

Det betyder så mycket för familjen att det egna huset ligger i ett sånt område. Tänk efter — vad är det för mening med att köpa ett hus om det ligger i skuggan av ett höghusområde eller strax intill en bullersam bilväg. Att skaffa villa betyder valmöjligheter. Se till att ni får det precis som ni drömt om!

Naturen alldeles i närheten

Krusboda ligger högt i en kuperad skogsterräng med milsvid utsikt. För barnen är det ett eldorado, med vidsträckta lekområden alldeles inpå bebyggelsen. Promenadtterrängen är fin i Krusboda-dalen, som sträcker sig från Bollmora centrum ner till sjön Tyresö-Flaten. Och här är det också nära till Alby rekreationsområde och friluftsgård, där alla möjligheter till friluftsliv finns såväl sommar som vinter.

Ingen trafik inpå knutarna

Den som har en egen täppa vill inte ha avgasångor från bilarna alldeles inpå. I Krusboda kommer man att slippa detta — här planeras särskilda parkerings- och garageplatser — två platser per familj utöver allmän parkering vid centrum. Därifrån promenerar man på trivsamma gångvägar till sitt hus, i regel bara från 25 till 175 meter. På så sätt får man glädje av den bilfria villastaden och ändå ha den bilburna komforten inom bekvämt avstånd.

Barnen får det fint

Det blir gott om barnstugor för barn upp till skolåldern. Man har också planerat villorna i små grupper kring ett eget "torg med sandlåda". På så sätt blir det lätt för mammorna att hålla uppsikt över barnen. Och att hjälpa varandra att passa de minsta. Och för de större barnen blir det härliga lekplatser nära de stora fria grönområdena.

Men det är också väl sörjt för äldre

I en villastad är det bra för barnfamiljerna om det också bor litet äldre människor i närheten. Tänk efter vilket värde det är för barn att ha far- eller morföräldrar hos sig då och då så förstår ni hur nyttig kontakten kan vara. Tanken är att Krusboda skall bli ett område för alla slags familjer. Vissa radhus nära centrum kommer därför att planeras speciellt för äldre och ensamstående människor. Och i fritids- och sällskaps-lokalerna blir det också rum för pensionärer.

1.000 villor — alla med friköpta tomter

Sammanlagt är det bara tusen familjer som kommer att kunna skaffa eget hus i Krusboda. Det blir hus av olika typer, både radhus, atriumhus och kedjehus. 675 av dem är reserverade med förtursrätt för Länssparbankens bostadssparare och 325 för bostadssparare i Stockholms Sparbank. Bostadsytan kommer att variera från ca 102—130 m². Redan 1970 kommer de första villorna att bli klara.

Blir ni en av dem som flyttar in?

Åke Janson Arkitektkontor AB

UDK 711.58
728.3

Projekteringen av bostadsområdet i Krusboda, Tyresö, har skett med följande motto:

- Bostaden skall stå i nära kontakt med "gaturummet", som genom sin planering och möblering kan bli en stimulerande mötesplats för både barn och äldre.
- Bostadsområdet skall också ge boendeservice: trafiksäker närhet till butik, skola, restaurang och gemensamma utrymmen för arbete, lek, motion och samvaro.
- En förutsättning för att boendemiljön på detta sätt skall kunna domineras av gående och lekande människor är att bilarna är bannlysta. Gaturummet kan då ges en mycket friare och roligare utformning. Krusboda är ett försök i den riktningen.

Läge

Krusboda i Tyresö utanför Stockholm, ca 2 km söder om kommuncentret Bollmora, ligger för Stockholmsförhållanden ovanligt fritt och vackert. Området gränsar till sjön Tyresö-Flaten och till Alby fritidsområde och har bilfria gång- och cykelförbindelser med Bollmora genom Krusbodadalen med dess anläggningar för skolor och idrott.

Den mellersta delen av området utgjordes innan bebyggelsen påbörjades av bergsknallar och myrar med gles barrträdvegetation samt en liten mossjö, Barnsjön. Myrarna och sjön har fyllts ut med stenmaterial från de omfattande markarbetena. De södra och norra delarna bestod och består alltså av branta bergssluttningar. Genom terrängförhållandena har området blivit en avgränsad stadsdel, avsikten har inte varit att isolera det från samhället i övrigt.

Trafikseparering

Trafiken inom området är separerad: ett system för cyklande, gående och lekande samt ett för bil- och mopedåkning. Dessa trafiksystem korsar varandra planskilt i tre punkter: genom gångtunnel vid centrum mot öster och i den centrala gånggatans södra del samt genom en bro för gångtrafikanter över Krusbodavägen i norr. All motortrafik till området leds till bilupställningsplatser, avgränsade av garagelängor som utgör bullerskydd. Man kan således utan trafikfara leka och promenera i området. Gångavståndet mellan bostad och parkeringsplats överstiger för endast ett mindre antal lägenheter 150 m. Längsta gångväg till buss är, för ett mindre antal lägenheter i sydöst, 600 m.

Sophämtning, ambulanstransporter etc sker på vissa av gånggatorna. Varje parkeringsområde har därför en utfart med i vanliga fall låst port till gångvägssystemet.

Antalet bilplatser är två per villa (garage + parkeringsplats) och en per hyreslägenhet. I radhusområdet är antalet nu utbyggda platser 1,4 per lägenhet.

De markytor som upptas av gårdar, gångvägar, parkeringsytor, lekplatser, boll- och tennisplaner och alla anordningar på och under (va, el) dessa, utomhusbad samt vissa lokaler i centrum ägs och sköts gemensamt som en samfällighet av alla boende inom området.

Boendeservice

Serviceanläggningen är beräknad med den blivande befolkningen som enda underlag. För det gemensamt ägda utomhusbadet och

del i vissa lokaler för hobby, lek och rekreation ingår i husköpet 1 500 kr.

Anläggningen för boendeservice består av: en LM-skola med två paralleller, sammanbyggd med fritidsgård och fritidshem (ca 300 m² resp två avdelningar), skolmat-sal och personalmatsal, som också avses tjäna som restaurang, festsal och sällskapsutrymmen, vidare bibliotek (ca 100 m²), samlingsrum-"innetorg" (ca 130 m²), slöjdlokaler, gymnastiksal och läkarmottagning, utomhusbad med omklädningsrum och bastu, ett sammanträdes- och klubbtrum, bollplaner, tennisplaner, områdeslekplats samt tre barnstugor. En livsmedelsbutik, gatukök samt herr- och damfriseringar utgör det kommersiella inslaget i centrum. Lokalerna är förlagda så att gångtrafiken passerar mellan de olika aktiviteterna.

Ovan: Ett av atriumhusområdena sett från söder längs gångvägen från skola och centrum. På kullen i norr ligger radhus i två våningar.

Above: One of the patio-house groups viewed from the south.

Bebyggelsen

Bostadsbebyggelsen utgörs enbart av markbostäder: radhus i 1 och 2 våningar, atriumhus, hyreshus med mindre lägenheter i 1 eller 2 våningar (slutningshus) samt friliggande villor i områdets nordöstra del.

Radhusen i de branta terrängavsnitten är orienterade längs nivåkurvorna och upptar som "stödmurar" höjdskillnader i en eller två våningar. Tomtbredderna är 6,35 m, 7,0, 7,6, 8,2 och 12,5 m. Lägenhetsstorlekar: 70, 90, 123, 130 och 136 m².

Områdets mellersta del är bebyggd med tre typer av "atriumhus", dvs friliggande villor på små tomter, 17,5 x 17,5 m (306 m²), delvis motbyggda mot grannens hus och i övrigt avgränsade med plank. Lägenhetsytor: 108,5, 115,5 och 130,5 m².

Av det totala antalet lägenheter, 1 380, finns större delen, 835, i radhus, 328 i atriumhus, 158 i hyreshus och 59 i friliggande villor. Den beräknade befolkningen i området är ca 5 000.

Tekniska uppgifter. Priser

Bebyggelsen i första etappen omfattade 219 radhus och 114 atriumhus. Radhusen byggdes av lättbetong med fasader av trä med grundläggning på plintar och betongbalkar över kryputrymme för vvs samt av bjälklag av lättbetong. Stödmurar mot uppfylld mark utfördes av källarelement av lättbetong. Atriumhusen utfördes av trä med traditionell stolpkonstruktion och med samma grundläggningsmetod som för radhusen.

I de senare etapperna har lättbetongkonstruktionen utgått på grund av priskonkurrens och vissa tekniska svårigheter. Radhusen grundläggs som förut på plintar och betongbalkar (va-ledningar dras under husen) men med bottenbjälklag av betong, träreglar och spånskiva. Stödmur mot uppfylld mark utförs av betong innanför vilken huset monteras. Atriumhusen grundläggs på platta med Leca-isolering. Samtliga hus utförs av trä med traditionell stolpkonstruktion med lägenhetsskiljande brandcellvägg (A 60) av gipsskivor på stålreglar. Bjälklag och lägenhetsskiljande väggar i hyreshusen består av betong.

Följande prisuppgifter avser fullt färdigt hus och tomtkostnader (även del i samfälligheten) samt 1 500 kr för del i gemensamhetsanläggningen.

Radhus

(Priset gäller ungefärligt för samtliga typer med en variation av ca 2 000 kr.)

Etapp	Tidpunkt	Pris kr, ca
I	1970-71	154 000
III	1971-72	173 000
IV ¹	1972-73	180 000

Atriumhus

Etapp	Tidpunkt	Pris kr
		Typ A I Typ A II Typ B II
II	1970-71	163 000 170 000 177 000
III	1971-72	179 000 185 000 194 000
IV ¹	1973-74	185 000 193 000 201 000

¹ Beräknat pris enligt leveranskontrakt.

Åke Janson

Situationsplan.
Skala 1:10 000.

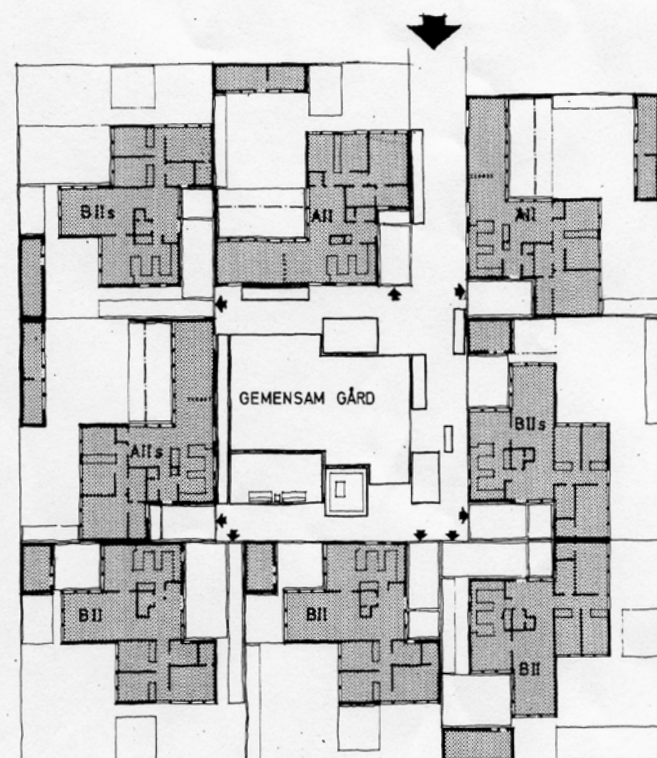
Site plan.
Scale 1 to 10 000.

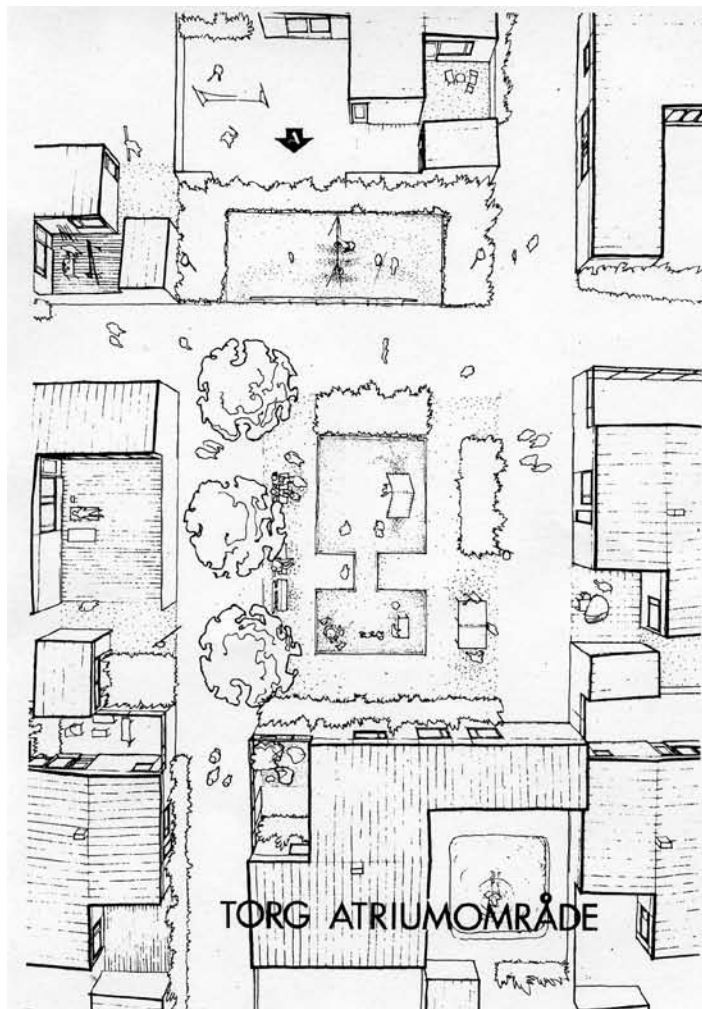
Stadsplanens idé.

Planens och bebyggelsens utformning baserar sig på följande idé: Stadsplaneringens och arkitektens viktigaste uppgift är av social natur, dvs att konkretisera vår samhörighet och gemenskap och underlätta kontakter människor emellan, att påverka oss till en öppnare, vänligare, hjälpsammare attityd och göra oss medvetna om vårt beroende av andra. Samhället ger oss många fördelar men ställer också stora krav på anpassning till kollektiv samverkan - i skolan, i jobbet, i trafiken - en anpassning som för många är så svår att uppfylla att den kan ge en känsla av egen betydelselöshet och hota vår lycka och tillfredsställelse med vårt liv. Jag menar att vi i stadsplanering och arkitektur har stora möjligheter att påverka dessa relationer. Vår dagliga miljö inverkar ständigt på oss, om vi är medvetna om det eller inte. En mindre grupp - i atriumhusområdet i allmänhet åtta hus - kring en egen gård är den enhet som bygger upp hela stadsdelen.

Skala ca 1:600.

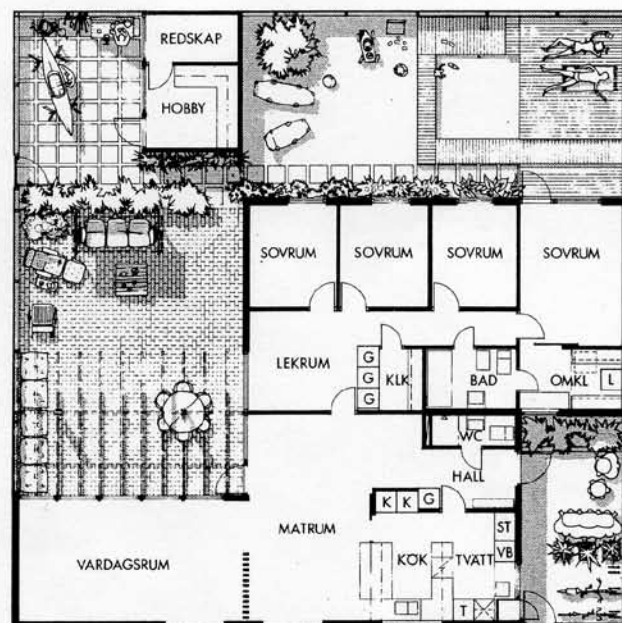
The development plan and the arrangement of the development are based on the following concept: The most important task of town planning and architecture is of a social nature, i.e. to give concrete expression to our social identity and community, and to facilitate contact between people; but also to influence us towards a more open, friendlier and helpful attitude and to make us conscious of our interdependence. A small group - in the patio-house area it is generally eight houses - around a secluded courtyard is the unit on which the entire development is based.

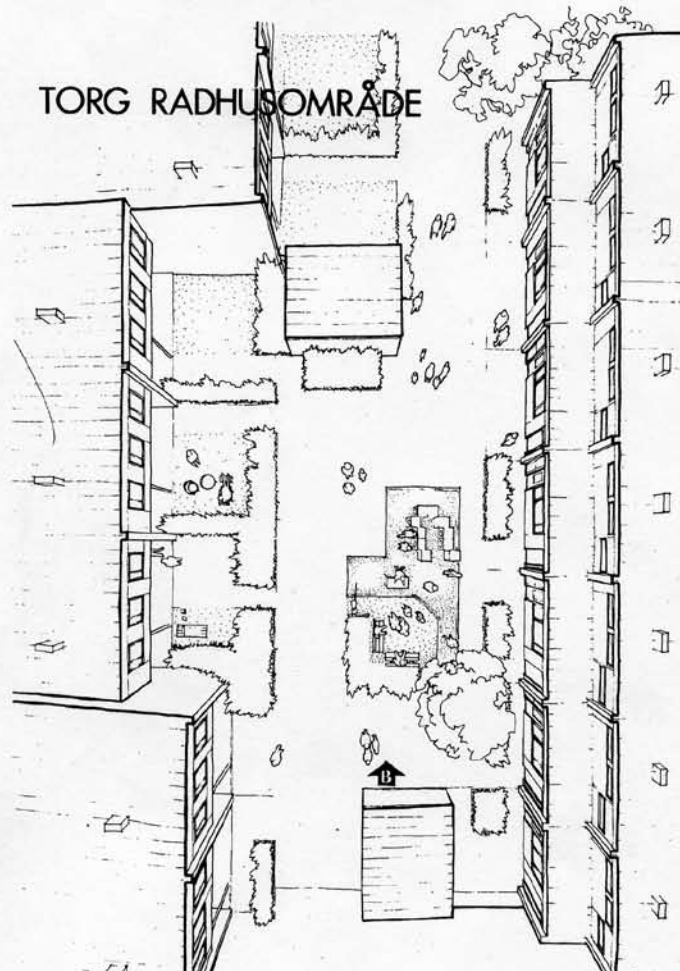
Torg i atriumhusområde respektive radhusområde

Court in patio-house area (above, and in terraced-housing area (below)

Tomtens fria del är uterum som rätt planerad kan ge ett stort tillskott till bostadens användbarhet och rymlighet. Atriumhusen fanns också ritade i etapputbyggnad från ca 110 m² - 150 m² och med en "våtkärna i ett tomt skal" dels för att fritt kunna anpassas till olika familjetyper eller individuella idéer, dels för att kunna hålla kontantinsatsen nere genom eget arbete. Förslagen fick uppges genom ökade tillverkningskostnader med för många husvariationer (små serier vid fabrikstillverkning), för risken av ett alltför långdraget byggnadsskede och vissa svårigheter i lånebehandlingen. Men detta visar trots allt även i en så kompakt småhusbebyggelse kan husets individuella anpassbarhet göras stor.

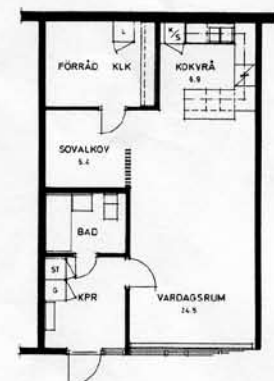
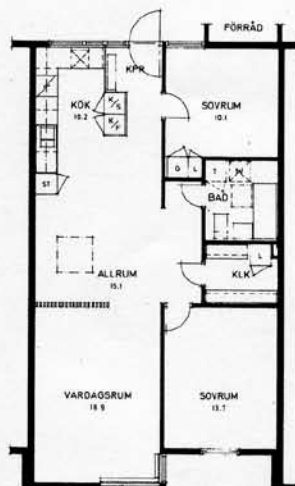
The unbuilt part of the site is an outdoor living space which, correctly planned, can greatly enhance the usefulness and spaciousness of the home. Designs for the patio houses were also prepared in a staged construction version from approx. 110 m² to 150 m² and with a wet core in an empty shell, partly so that they could be freely adapted to various types of family or to individual ideas, partly so that the initial cash investment could be reduced through occupiers' own work. These ideas had to be sacrificed due to increased manufacturing costs and the result of excessive variations (small series in factory production), and because of the risk of an excessively extended building period and certain difficulties in loan procurement. However, this shows nonetheless that even in such compact, low-rise housing development it is possible to achieve a high degree of individual adaptability.

Skala 1:200

Hyreshuslägenhet om 84 m²
Flat with 84 m² area

Hyreshuslägenhet om 54,5 m²
exkl förråd på 2 m²
Flat with 54.5 m² area, excluding
store, 2 m²

Byggherre: Byggnads AB Konstruktör, Gävle
Arkitekt: Åke Janson Arkitektkontor AB, Nyköping, genom arkitekt Åke Janson med arkitekterna Kauno Wihervuori, Peter Ringborg och Peter Oxburgh samt byggnadsingenjörerna Krister Spångvall, Björn Edstrand, Tony Forsberg, Hans-Olof Genberg och Bengt Öjerstam som medarbetare
Statisk konstruktör: Kurt Henrikssons Ingenjörbyrå AB, Stockholm
Vvs-konstruktör: Kedbrant och Wickberg Ingenjörbyrå AB, Gävle
El-konstruktör: El-tekniska Konsultbyrå AB, Upplands Väsby
Vägar och ledningar: VIAK AB Ingenjörbyrå, Vällingby
För centrum tillkommer:
Vvs-konstruktör: Rör och Ventkontrollbyrå AB, Nacka
El-konstruktör: Lars Alm Konsultbyrå AB, Stockholm

Intryck av Krusboda

Karin Lidmar
Peter Lindberg

UDK 711.58
301

I Krusboda har arkitekten gjort sitt allra bästa. Det är ett bostadsområde så fint som det kan vara... och ändå inte riktigt bra. Just därför att det bara är ett bostadsområde. Resultatet av en planering som skiljer på arbetsområden, fritidsområden och olika slags bostadsområden för olika slags människor.

Det kunde Åke Janson, arkitekten, inte göra mycket åt. Fast han har försökt med det också. Han ville ha in mindre lägenheter bland de stora småhus som planerats i generalplanen. Och några långor med ettor, tvåor och treor byggs faktiskt intill centrumanläggningen. Dessutom hade Åke Janson velat att vinkelhusen skulle kunna byggas ut i etapper. Men kostnaderna för den förberedande grundläggningen kunde inte täckas av lån. Efterfrågan på större hustyper var också så stor att man från försäljningssidan inte var intresserad av idén. Genom att Krusboda är så bra som bostadsområde blir det tydligt att bristerna hänför sig just till funktionsuppdelning och befolknings-skiktning.

Men Krusboda är alltså ett område med ovanligt stark identitet. Förutsättningarna för hemkänsla både i bostadsgrupperna och i varje enskilt hus är verkligen goda. Det beror väl i någon mån på det fina läget intill skogar och badsjöar. Men kanske ännu mer på själva utformningen.

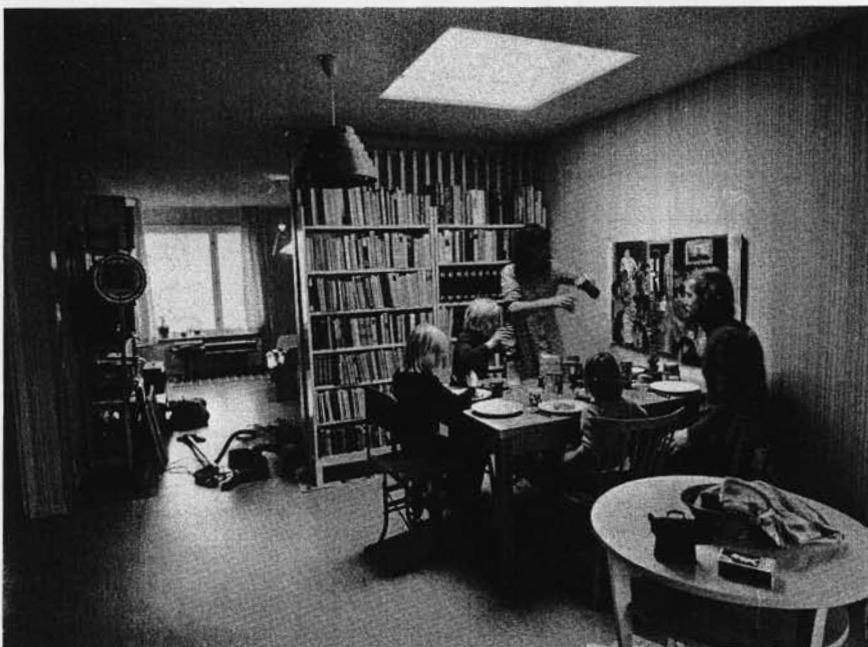
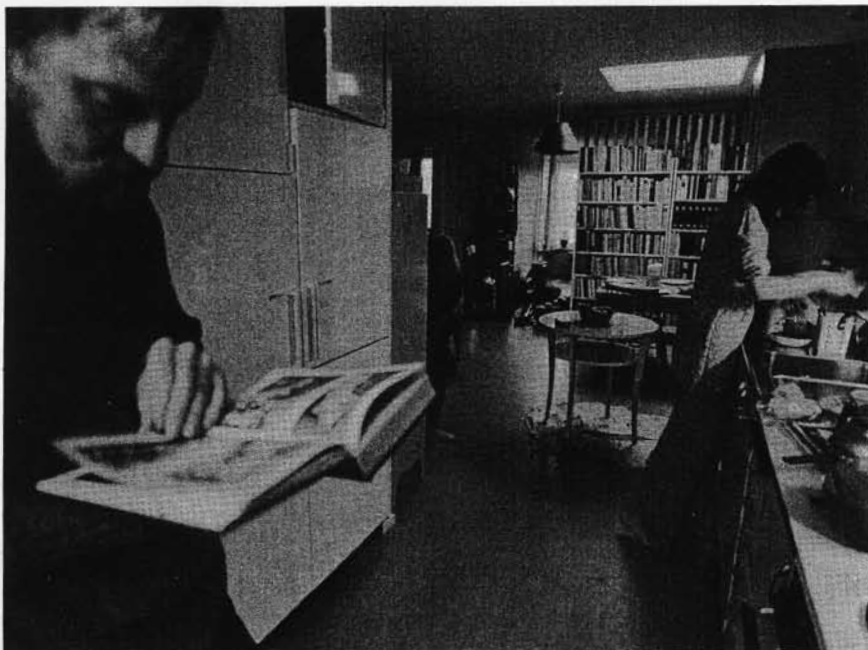
Av de båda först utbyggda bostadsgrupperna är det väl radhusgruppen som rent visuellt är rikast. Den starka kuperingen ger bebyggelsen en särprägel. Och de enskilda husen karaktäriseras av hur de ansluter till berg och slänter. Varje gata och varje hus verkar vara studerade för sig. Fasaderna har varierats genom panelens utformning, färgsättning och fönsterplacement. Det finns sex ganska likvärdiga lägenhetstyper, alla med sina olika fasader. Det bidrar också till omväxlingen. Åke Janson har verkligen varit mån om variationerna. Han vill att man alltid ska ha något nytt att upptäcka. Att bostadsgruppen inte ska avslöja sig på en gång. Vi undrade lite försiktigt om inte köparna fått vara med om att bestämma om tex färgsättningen. Men den risken hade Åke Janson inte vågat ta. Då hade det blivit för snällt. Han hade planerat som en "despot".

Vinkelhusgruppen innehåller inte så många visuella element. Terrängen är plan så när som på någon bevarad bergknalle. De privata tomterna, som i och för sig är

En bildsekvens från en av hyreslägenheterna. (Se plan sid 13.)

A series of pictures taken in one of the flats. (See plan on page 13.)

varierade och sammansatta, skymts av höga plank. En del husägare tänker sänka planken för att få utblick från någon del av tomten och lite insyn. Även här förekommer flera lägenhetstyper med spegelvändningar. Det bidrar till att bostadsgruppen ändå är mer omväxlande och inbjudande än de flesta vinkelhusområden. Den kraftiga träpanelen på hus och plank är målad i starka färger. Gränderna är trånga men mynnar i rejäla lektorg med en fysisk påtaglighet som man gillar.

Skillnaderna mellan radhusgruppen och vinkelhusgruppen är givetvis inte bara av visuellt slag. Grupperingen av husen och hustyperna i sig skapar olika förutsättningar för det sociala livet.

I radhusgruppen verkar grannkontakterna ge sig automatiskt. Husen ligger med entréer och matplatser mot varandra. Mot entrégatan vetter olika stora förgårdar, ibland avgränsade med låga staket, ibland med bodar eller plank. Förgårdarna blir en sorts halvprivata uppehållsrum där det är helt legitimt att titta in eller vinka till förbipasserande. Så har Åke Janson tänkt sig att det skulle fungera, och det gör det tydligen också. Man har känt varandra från inflyttningen och har dans på gatan om sommaren. Vi pratade med några som var väldigt glada åt det här. Det hade utbildats ett socialt mönster som passade dem fint. De kom från en landsortsstad, hon var hemmafru och behövde kontakter. Men de nämnde också att alla ju inte passade in i mönstret, och de flyttade efterhand bort. Det verkade på oss som om det fanns ett socialt tryck, att prata med grannarna, att pyssla med förgårdarna, att ha moderiktiga köksgardiner. Man tycks inte ha så stor valfrihet i fråga om kontakterna.

I vinkelhusgruppen är grannkontakterna inte så självfallna. När man jobbar med trädgårdarna kan man sträcka på halsen och prata med grannen. Mer blir det inte. Genom att till och med förgårdarna har höga plank ser man inte varandra så mycket. Men arkitekten har velat att de boende ska känna varandra. Därför har husen grupperats åtta och åtta kring gemensamma torg, där man skulle kunna ha fester ihop och hjälpa varandra med barnen. Och så börjar det nog sakta bli. Vi visades till ett torg med särskild grannsammanhållning. Fick höra om midsommarfester och om barnen som sprang ut och in hos grannarna. De trodde att det bara var så på deras torg. Men när vi skulle åka hem från Krusboda i skymningen dukades det upp till glöggfest på ett torg intill. Trots regnet.

En del hushåll har sört för grannkontakterna från början. Man har varit ett par familjer som tillsammans bestämt sig för att flytta hit och fått hus intill varandra. De har tagit bort planken mellan gårdarna och är som hemma hos varandra.

Trots att det verkar lite trögare att bli bekant med andra i vinkelhusdelen – för att de halvprivata uterummen saknas – verkar det fungera bättre socialt. Man kan välja precis hur mycket man vill vara tillsammans

med grannarna. Och man kan välja graden av förtrohet. "Mönstret" verkar mycket mer sammansatt i vinkelhusgruppen. Och passar man inte in så behöver man säkert inte flytta därifrån. De sociologiska skillnaderna mellan radhusgruppen och vinkelhusgruppen verkar alltså, i någon mån åtminstone, bero på hus typerna och deras inbördes gruppering. Åke Janson sade att radhusdelen från början var en kompromiss. Kanske menade han att man där gett avkall på de sociala boendekvaliteterna för att uppnå ett dubbelt så högt exploateringsstal som i vinkelhusdelen.

Åke Janson har inte överlåtit många beslut till de boende. Men en bostadsmiljö blir aldrig färdig. Man målar om, planterar, ordnar uteplatserna. Man går ihop om inköp av trallar och lökar. De gemensamma anläggningarna ägs som en samfällighet av alla som bor i Krusboda. I samfälligheten, som kostade hushållen 1 500 kr, ingår också en utomhusbassäng och bastu i centrum. Många är väl glada åt det, men många anser att samfälligheten befriar kommunen från normala åtaganden beträffande underhåll och viss service för området. Försvaret är att de boende bryr sig mer om sin bostadsmiljö. Man har t ex beslutat om trädplantering på parkeringsplatserna. Man har gemensamma intressen förutom de privata.

Husen har sålts genom Länssparbanken och Stiftelsen Ekkronan. Priserna i första etappen varierade mellan 154 000 kr och 177 000 kr. I sista etappen kostade husen 180 000 kr - 201 000 kr. Höjningarna beror till en del på för byggherren förmånligare regler för pantvärdesberäkningen. Kontantinsatserna är ca 25 000 kr. För att komma ifråga vid de tidigare inflyttningarna krävdes att man sparade och väntat i över fem år. Vid de senare inflyttningarna gick det lättare, utan någon väntetid alls. Men då var husen dyrare.

Kontantinsatsernas storlek har givetvis utestängt hushåll utan sparade kapital från Krusboda. Vådan av att bygga så stora områden för ett visst befolkningsskikt känner vi till i dag. Risken för ojämn fördelning av lära krafterna var väl dokumenterad redan för tre-fyra år sedan. Och man vet att utsällningen kan förstärka sociala problem, i värsta fall förslumningstendenser i de områden som ligger runt omkring.

Nästan alla hushåll som bor i Krusboda är unga familjer med barn. Det är synd att de små hyreslägenheterna för andra hushåll än barnfamiljer inte är mer utspridda i området. När vi frågade de hushåll vi pratade med om det inte fanns något som inte var bra med Krusboda sade alla var för sig att det var tråkigt att det bara bodde unga och likadana familjer där. Alla ungar kom från likadana hem och fick samma uppfostran. Inte fick de någon erfarenhet av hur andra människor har det, sade en pappa. Och en mamma berättade att hennes femåring hade gråtit när hon såg en gammal kvinna i Bollmora.

Karin Lidmar Peter Lindberg

Tvåvånings radhusområde öster om skola och centrum
Two-storey terraced housing east of school and shopping centre

Tvåvånings radhusområde längst i norr. Bilden är tagen strax efter gångbron över Krusbodavägen.
Two-storey terraced housing at north end of area. The picture was taken near the northern end of the pedestrian bridge over Krusbodavägen.

Samma område som i föregående bild. En omfattande självverksamhet har påbörjats, som här där uteplatsen belagts med trätrallar.
Another picture of the same housing group. The occupiers have started extensive improvements, such as these wooden gratings laid in an outdoor living area.

BILAGA 5. FOTON ÖVER KRUSBODA.

Baksidornas uteplatser, med Tyresö Flaten i bakgrunden.

Ovan och under: Foton tagna över samma torg från olika riktningar.

